

ملا محمد علی خوشنویس خوانساری

در این گفتار می‌خواهم خوشنویسی هنرمند و خطاطی خوش‌خامه را بشناسانم که به اصطلاح «اباعن‌جد» به کار خطاطی و هنر خوشنویسی مشغول بوده‌است و اگر چه هم‌اکنون سی و پنج سال است که روی در نقاب خاك كشيده است ولیکن باز هم شادی روان او را شایسته است که یادی از او بنمایم و آثاری از او را بشناسیم بدین ترتیب: نام و کنیه و لقب: آخوند ملا محمد علی اشرف الکتابی خوشنویس خوانساری. پدر: آخوند ملا غلامحسین خوشنویس خوانساری که در سال یک‌هزار و دو بیست و چهار و نه متولد شده و در سال هزار و سیصد و بیست و پنج وفات یافته است بنابراین مدت عمر او هفتاد و شش سال بوده‌است. آخم‌ند ملا غلامحسین خوشنویس در روزگار خود از بزرگان خطاطان و از هنرمندان خوشنویس بوده‌است و در خطوط نسخ، رقاع، ثلث، شکسته و نستعلیق، هجر و چر بدست به‌شمار می‌آمده، و همواره از محضرش دوستان خوشنویسی و شاگردان خطاطی بهره‌مند و منتفع می‌گشته‌اند. علاوه بر زیبا نویسی و هنر مندی در زمره فضایل عصر خود به‌شمار می‌آمده است و از علم فقه و اصول و منطق و صرف و نحو و ادبیات عرب و علم الرجال آگاهی داشته و اعاشه او از طریق تدریس این علوم و تحریر کتابها و رساله‌ها و کتابت قرآن کریم، وسیله پاره‌ها و شصت پاره‌ها و بیاض‌ها و دعاها تأمین می‌گشته‌است. هم‌اکنون بسیاری از کتابهای چاپ سنگی قدیم و قرآن‌ها و وسیله پاره‌ها و شصت پاره‌ها از وی - چه در تهران و در شهرستانها و چه در کتابخانه‌های عمومی و خصوصی - موجود می‌باشد و به نام وی مخلد و مزین است.

برخی قبایله و اسناد در پیش مردم شهر خوانسار موجود است که به قلم آخوند ملا غلامحسین خوشنویس میباشد.

وی در خوانسار مدرسه‌یی برای تعلیم و تربیت نوابوگان و نوآموزان روزگار خویشتن دایر نمود به نام «مدرسه ملی» که اثر و نشانه آن هنوز هم در شهر خوانسار نمایان است و هم اکنون زنده دلانی خوش ذوق و پیر مردانی مشتاق هستند که معترفند و مقرر که از شاگردان او بوده‌اند.

آرامگاه او را در قبرستان محله مقصودی‌های شهر خوانسار که به نام «قبرستان غریب» معروف است دیدار کردم و از سنگ آرامگاهش این مطالب را یادداشت نمودم:

«هو الـحی الـذی لا یـموت. قـدار تجل من دار المـحنـة والغـرور الی دار الـکرامـة
والسـرور الـمرحوم السـعید ابن مـرحوم آخـوند ملا محمد، آخوند ملا غلامحسین
خوشنویس خوانساری فی شهر رجب المرجب فی سنة ۱۳۲۵ (هجری قمری).
و فـدت علی الـکریم بـغـر زاد من الحـسـنات و القـلب السـلیم

چون عود نبود چوب بید آروم روی سیه و موی سپید آردم
خود فرمودی که ناامیدی کفر است فرمان تو بردم و امید آوردم
آخوند ملا غلامحسین خوشنویس دارای هشت تن فرزند ذکور بوده
است که همگی در زمان پدرشان دارای اعتبار و شخصیت بوده‌اند. پدر وی
همانگونه که بر سنگ آرامگاهش نقر شده نیز از علما و فضایی عصر خود و
از خوشنویسان و کاتبان به شمار می‌آمده است. چنانکه آثار خطی و مرقعات
خوشنویسی وی موجود می‌باشد و به نام آخوند ملا محمد معروف بوده‌است.
و اما از این هشت تن فرزند ذکور از همه معروف‌تر و مشهورتر همین
ملا محمد علی خوشنویس می‌باشد که مورد گفتار ما است.

مادر: مادر ملا محمدعلی، **خاتون** نام داشت و یکی از زنان عابده
و زاهده خوانسار بود که پیوسته مورد احترام همگان قرار داشت و از نعمت سواد
و معلومات دینی در آن روزگار بهره‌کافی و وافی داشت و به فقیران و بی‌نویان کمک
و یاری می‌نمود.

ولادت: ملا محمدعلی در سال یک هزار و دو بیست و نود و پنج هجری
قمری متولد شد.

تحصیلات: از موقعی که به قول معروف دست چپ و راست خود را شناخت تحت تربیت و تعلیم پدرش آخوند ملا غلامحسین خوشنویس قرار گرفت و زبان و ادبیات فارسی و صرف و نحو عربی و علوم دینی را فرا گرفت و با استعداد ذاتی و نبوغ فطری که داشت به هنر خوشنویسی و فن خطاطی روی آورد و آنچنان گردید که آوازه هنرش به اصفهان و تهران رسید و کتاب فروشان و چاپخانه‌داران برای نوشتن کتاب‌ها و رسالات بدو روی آوردند. در این موقع به فرمان پدر برای تکمیل تحصیلات و هنر خوشنویسی عسازم اصفهان شد و در این شهر هنرپرور مدتی رحل اقامت افکند و از محضر استادان علوم و صاحبان فنون بهره‌مند گردید و دوباره به زادگاه خود شیر خوانسار بازگشت و شروع به کتابت و استنساخ کتب نمود.

آثار: آخوند ملا محمد علی خوشنویس خوانساری آثار ارزنده‌یی در فن کتابت از خود به یادگار گذاشته است که هم اکنون در کتابخانه‌های خصوصی و عمومی، در خوانسار و در شهرهای دیگر موجود است. برخی از این آثار صرفاً برای چاپ نوشته شده و بعضی برای وقف و تبرک و میمنت نگاشته آمده است. مانند: **زادالمعاد، قاموس اللغه، منہاج دراعیہ، قرآن کریم**، در حدود پنجم تا شش دوره سی پاره و **شصت پاره** از قرآن مجید برای مجالس ختم و تسلیت و روضه خوانی، و بسیاری کتابهای داستانی و رسالات دینی، علاوه بر اینها تعدادی مرقع و خطوط پراکنده از او مانده که در دست مردم خوانسار و برطاقها و رواقها نوشته آمده است.

شغل: شغل و کار آخوند تحریر و کتابت برای دوستداران هنر و مطبوعه داران بوده است. ضمناً مدرسه‌یی داشته که فرزندان مردم خوانسار را در آن تعلیم میداده و تربیت میکرده است. در خوانسار به آقای **رضا امیری** برخورد نمودم که در حدود چهارده سال پیش وی و برادرش **آخوند ملا محمود اشرف‌الکتابی** تحصیل میکرده است. این آقای امیری هم اکنون رئیس **مدرسه ملی محمدیة اسلامی خوانسار** است و پنجاه و شش سال عمر کرده است.

زن: آخوند خوشنویس، زنی خواسته همنام مادرش «خانون» که هم اکنون در قید حیات میباشد و در حدود نود تا نودوپنج سال عمر کرده است و بی از زنان نیکوکار و درست کردار و دیندار خوانسار است و صاحب چهار فرزند است: دو دختر و دو پسر که در زیر به معرفی آنان خواهیم پرداخت.

فرزندان: ملا محمد علی همانگونه که درباره زنی گفتیم، چهار فرزند داشته است که همه آنان در قید حیات هستند. دوتن از آنها پسر و دوتن دختر میباشد. دخترانش شوهر کرده و عائله و فرزند و شوهر دارند. پسرانش یکی به نام آقای محمد باقر اشرف الکتابی و دیگری به نام آقای حاج ابوالقاسم اشرف الکتابی که هر کدام به شغل کتاب و کتابفروشی و نشر کتاب پرداخته اند.

محمد باقر اشرف الکتابی در خوانسار و حاج ابوالقاسم اشرف الکتابی در تهران است و به «اشرفی» معروف میباشد. محمد باقر فرزند ارشد ملا محمد علی است که در سال یک هزار و سیصد و هفده هجری قمری مطابق با یک هزار و سیصد و هفتاد و هفت هجری قمری متولد شده است و هم اکنون هفتاد و سه سال از عمر او میگذرد. در شهر خوانسار به دیدار او رفتم. مردی است سیاه چهره، وارسته، خرسند و مردم دوست. از هنر خط و فن خوشنویسی بهره کافی دارد. تحریر قباله‌ها و اسناد و شکایت نامه‌ها و کتابت زیارت نامه‌ها و ادعیه‌ها و مرقعات و اشعاری را برای مساجد و تکایا بانداکی مزد و یا به رایگان انجام می‌دهد تاکنون یک مجلد قرآن مجید، یک مجلد مناسک حج، یک مجلد قصه فلک ناز، یک مجلد قصه خورشید آفرین، یک مجلد سرور العارفین و چند مجلد ادعیه و عم جزو، و تعدادی مهر نامه و قباله و زیارت نامه خوشنویسی کرده است که بعضی از آنها را در منزل او دیدار کردم و حظ بصر و لذت روح بردم و چند مرقع زیبای خوشنویسی هم به من داده است.

آقای اشرفی از هر جهت صفات پدر را به ارث برده است از قبیل خوشنویسی و مردم‌داری و انسان‌دوستی و دینداری. آنگاه که وارد خانه او می‌شویم بر در و دیوار آن قطعات زیبایی از خوشنویسی را می‌بینیم که بیان کننده ذوق هنری

او می باشد و این بیت شعر را برای تازه وارد زمزمه می کند.

در کلبه مارونق اگر نیست صفا هست

هر جا که صفا هست در آن نور خدا هست

بستگان: متعلقان و بستگان آخوند ملا محمد علی خوشنویس خوانساری هم اکنون در خوانسار به نام «**اشرفی**» و «**اشرف الکتابی**» معروف می باشند. از قرار تحقیق لقب «**اشرف الکتابی**» بدین مناسبت به این خانواده داده شده است که همگان «**اباعنجد**» به کتابت و خوشنویسی روزگار می گذاشته اند و «**اشرف الکتابی**» صفت مرکب نسبی به معنی: «**بهترین** و برترین نویسندگان و کاتبان» است.

در منزل آقای محمد اشرف الکتابی، تصویرهای قلمی سیاه رنگ آخوند ملا محمد علی و آخوند ملا محمود اشرف الکتابی را که به عمامه و عباءه و علبس بوده اند دیدار کردم.

متأسفانه فرصت دست نداد که از آن تصاویر نمونه‌یی بردارم و همراه این گفتار گردانم.

وفات: همانگونه که دنیا برای کسی ابدی و جاویدان نیست، برای شخص هنری و خوشنویس ما، آخوند ملا محمد علی اشرف الکتابی خوانساری هم ابدی و جاویدان نبوده است و سرانجام پس از هفتاد سال زندگی روی درنقاب خاک کشیده است. آراءگاه او را در قبرستان محله مقصودی هادی‌دار کردم و بر او فاتحه‌یی خواندم و این مطالب را از روی سنگ گورش یادداشت نمودم:

«هو الحی الذی لا یموت. قد ارتحل من دار المحنة والغرور الی دار الرحمة
و السرور المؤمن المرحوم المغفور المشکور المبرور، الواصل الی جوار رحمة
ربه الغنی، جناب آخوند ملا محمد علی نجل مرحوم جنت مکان آخوند ملا
غلامحسین خوشنویس طاب ثراهما فی شهر ذیقعدة الحرام من شهر سنه ۱۳۵۵
(هجری قمری).»

وفدت علی الکریم بغیر زاد
فجمل الزاد اقبیح کل شیء
من الحسنات و القلب السلیم
اذا کان الوفود علی الکریم